

**Knézy Judit tudományos munkássága
(1965-2005)**

Somogy Megyei Múzeum
NA 2501/2006
Néprajzi adattár
R 2017
NA 2501/2006
Pinter

Knézy Judit 1940. november 3.-án született Baján Knézy László Folyammérnöki Hivatal főmérnöke és Pálos Etelka negyedik gyermekeként. Az öt gyermekes család 1955-ben Budapestre költözött, így középiskolai tanulmányait már a Kaffka Margit Gimnáziumban végezte. A közvetlen rokonok elsősorban műszaki végzettségűek voltak, mérnökök, matematika tanárok, de a tágabb rokoni körhöz tartoztak humán érdeklődésűek és művészek egyaránt. Egyik nagybátyját a korán elhunyt festő, iparművész Juhász Árpádot (1863. Zombor-1914. Budapest), a gödöllői művésztelep egyik alapító tagját, nemcsak szecessziós meseillusztrációi, hanem a matyó és az erdélyi népviseletekről, a népi építészet motívumairól készített tusrajzai és akvarelljei is híressé tették. E körhöz tartozott a rokonságból Frey Rózsa, a telep szövőműhelyének egyik szervezője és Remsey Jenő festőművész is. Abban, hogy érettségi után Knézy Judit az ELTE Bölcsészettudományi Karának néprajz-magyar szakára adta be jelentkezését, szerepet játszottak azok a gyermekkori élmények, melyek korán a népi kultúra felé fordították figyelmét. Gyermekként gyakran forgatta testvéreivel Malonyay Dezső igen népszerű köteteit, de zeneiskolai tanulmányaiban a népzenevel való ismerkedés is meghatározó volt későbbi döntésében. A népművészet e területén való jártasságára még az egyetemi felvételin is felfigyeltek. Népzenei érdeklődése ellenére, az egyetemi tanulmányai során, az agrártörténet és a tárgyi néprajz területén elért kutatási eredmények gyakorlaltak rá nagy hatást és a Néprajzi Múzeum ma már klasszikusnak számító kutatógárdája – Csilléry Klára, Kresz Mária, Takács Lajos, Morvay Judit, Györgyi Erzsébet - akiknek munkája és elért eredményeik nagyban befolyásolták, hogy az anyagi kultúra kutatása mellett kötelezte el magát. Az egyetemi éveit záró szakdolgozatában –követve a nagy elődök példáját- már komplex módon dolgozta fel Tarcsa és Keresztespuszta (Baranya megye) uradalmi cselédeknek 20. századi életét. E társadalmi rétegre vonatkozó adatgyűjtéseit később is folytatta, kiegészítve levéltári források feltárásával, a 18-19. század uradalmaiban élt alkalmazottak életére, életkörülményeire vonatkozóan. (pl. *Uradalmi alkalmazottak és életmódjuk a csurgói uradalomban a 18. század végén. In. Mezőgazdasági Múzeum Közleményei 1986-1987. 285-310).*

1964. augusztus 1-jén Barabás Jenő ajánlásával Somogy megyébe került, a kaposvári Rippl-Rónai Múzeumba. Vidékre kerülve megkezdte azt az igen nehéz, de szakmai épülés szempontjából sokat ígérő munkát, mely azokra várt, akik a néprajztudomány végzett szakemberei voltak a vidéki Magyarország múzeumaiban.

Mivel Knézy Judit tíz évig egyedül volt a megyében néprajzkutató - múzeológus, ezért igyekezett egyensúlyra törekedni a múzeum néprajzi tárgy-, fotó és dokumentumgyűjteményének fejlesztésében, kiegészítve azokat sokrétű adatgyűjtéssel. Elsődleges feladata volt az elődök (Gönczi Ferenc és Takáts Gyula) által összegyűjtött anyag megismerése, hogy a fejlesztést tudatosan, tervszerűen végezhesse. E munkának fontos része volt az egységes nyilvántartásról a szaknyilvántartásra való áttérés is. A fiatal kutatót az aktív terepmunka hamar bekapcsolta a szakmai vérkeringésbe. 1964-65-ben már a Néprajzi Atlasz munkálatait segítette a kálmáncsai és kutasi gyűjtéseivel. Frissdiplomás lendületével fogott hozzá a kézművesek kutatásához. Elsőként, 1966-ban a hedrehelyi fazekasokról készült feldolgozása jelent meg, de még ebben az évben napvilágot látott egy elemző tanulmánya id. Kapolai Antal múzeumba került faragványairól. Ez az év magánéletében is változást hozott, férjhez ment Kovács Józsefhez, a Rippl-Rónai Múzeum restaurátorához. A házasságból két fiú született, Kálmán (1968) és Gergely (1976). Család mellett, kétgyermekes anyaként szívós, kitartó munkával építette szakmai pályáját és helyezte Somogy megye néprajzi kutatását tudományos alapokra. 1967-ben már a somogyi pásztorművészetről, és a Bencsik fazekas család történetéről írt összefoglaló tanulmányt. Önálló kutatómunkája mellett szakmai kapcsolatot alakított ki a régióban dolgozó kollégákkal is. Pogányszentpéteren a nagykanizsai múzeum munkatársaival településtörténeti kutatást végzett, amiből kiállítás és kiadvány született. E többszerzős műben a falu szellemi kultúráját dolgozta fel.

A rendszeres terepmunka, a megye néprajzi értékeinek egyre alaposabb megismeréséhez vezette el a fiatal szakembert. Pályája korai időszakában nyilvánvalóvá vált számára, hogy vidékre szerződve a népi kultúra teljes egészét kell vizsgálnia, kitapintva azokat a speciális területeket, ahol a néprajztudomány számára a legtöbbet tud mondani Somogy falvaiban, a hódoltság utáni időkben mezőgazdaságból, kisiparból és háziipari tevékenységből élt emberek életmódjáról. Ennek tudatában kezdett 1968-ban tematikus gyűjtésbe Belső-Somogy hagyományörzéséről híres településén Csökölyben és a környék falvaiban. Településre, népi építkezésre, lakáskultúrára, táplálkozási szokásokra és viseletre vonatkozó adatait tanulmányokban, cikkekben összegezte: pl. *Faépítkezésre vonatkozó 18. századi adatok Somogyból (1972)*, *Települési és építkezési változások Belső-Somogyban a reformkor végétől a 20. század elejéig (1974)*

A legteljesebb összefoglalást a 18-20. században élt csökölyi emberek gazdálkodásáról és táplálkozási szokásairól az 1974-ben megvédett doktori disszertációjában adta. Az anyag nyomtatásban, 1977-ben jelent meg a Somogyi Almanach 27. számában.

R 2017
2501/2006

Pitler

NA 2584/2006

Pinter

2017

Nagy szakmai kihívást jelent minden szakembernek egy új állandó kiállítás megrendezése. Knézy Juditnak erre először 1972-ben nyílt lehetősége, amikor Marcaliban, az újonnan nyíló múzeum kiállítótermében a Marcali-hát vidékének paraszti szőlőkultúráját, a térségben élt takácsmesterek és ügyes kezű asszonyok szövészahagyományát dolgozhatta fel. A Rippl-Rónai Múzeum állandó kiállítása 1975-ben készült el, amihez „Somogy néprajza” címmel forgatókönyvet készített. Még ebben az évben rendezett Csurgón is állandó kiállítást a csurgói helytörténeti gyűjtemény anyagából. A kaposvári kiállítás vezetője 1978-ban jelent meg, amiben tudományos igénnyel, de népszerűsítő formában írt a somogyi pásztoréletről, pászterművészetről, bemutatva a családi élet színtereit, a gyermekélet tárgyait és a temetkezés szokásait a 18-20. század közti időszakban (*Somogy néprajza In. A Rippl-Rónai Múzeum állandó kiállításai. Kaposvár, 1978. 53-71*).

Tudományos feltáró és feldolgozó munkája mellett nagy figyelmet fordított az önkéntes gyűjtők tevékenységére, de szakmai segítséget nyújtott a megye egyes településein működő honismereti szakkörök vezetőinek is. A Néprajzi Múzeum szakemberei által összeállított kérdőíveken túl, saját kidolgozásúakkal is ellátta őket, hogy segítségükkel több adathoz jusson témáinak feldolgozásakor. E gyűjtésekkel árnyaltabb képet kapott a megye népi kultúrájának egyes fejezeteiről, az itt élt és élő emberek kapcsolatrendszeréről.

Az Országos Műemléki Felügyelőség felkérésére 1970-71-ben elvállalta a megye hét külső-somogyi községében a népi műemlékek felmérését, mintegy megalapozva ezzel azt a szakmai feladatot, mely egy regionális szabadtéri múzeum tervének az elkészítéséhez vezetett.

1972-ben Szabó Tünde építésszel közösen állították össze a Szennába tervezett szabadtéri múzeum tervét, mely a megye népi építészeti emlékei közül a 20. század közepét megért favázas lakó és gazdasági épületek megmentésére irányult.

A terv kivitelezésének hajtómotorja a SOMOGYTERV volt, de a tervet összeállító két szakember felkészültségének, példás együttműködésének volt köszönhető, hogy 1978-ban az első áttelepített épületegyüttessel ez a múzeumi egység megnyithatta kapuit. Knézy Judit készítette el a Rinyakovácsiból (1978), Kisbajomból (1979), Csökölyből (1980), Nagykorpádról (1981) áttelepített lakóházak berendezési tervét is, melyek kivitelezéséhez nagyszabású tárgygyűjtést folytatott.

E munka része volt Szennában, a helyben megvédett lakóház (Árpád u. 38.) berendezési tervének az elkészítése és kivitelezése (1978), de hasonló feladat várta Zamárdiban (1977) és Buzsákon (1979) a Műemléki Felügyelőség által felújított népi lakóházak tájházzá alakítása során is.

A megye népművészetére irányuló feltáró munkája mellett hangsúlyos szerephez jutottak a múzeumba került reprezentáns darabok időszakos kiállításokon történő bemutatása is. „Somogy megye népművészete” címmel nemcsak az országhatáron belül rendezett több időszakos kiállítást, hanem Szófiában /1975/ és Varsóban /1977/ is.

NA 2501/2006
 P. H. T.

A múzeum hímzés- és viseletgyűjteményéből rendezett kiállításait 1970-1971-ben Kaposváron, Budapesten és Szekszárdon láthatta az érdeklődő közönség.

1975-76-ban a Dráva mentén és a Nagyberek falvaiban (Buzsák, Táská, Tótszentpál) élő horvát anyanyelvűek körében folytatott adatgyűjtést, melyek előterében is fő kutatási témái: táplálkozás, viselet, szövés-fonás hagyománya és a díszítőművészet álltak. 1975-ben *Kerékgyártó Adriennel közös feldolgozásban*- jelentette meg: *A Buzsák környéki színes paraszti hímzés című tanulmányát*, a szövéssel kapcsolatos eredményeit 1979-ben adta közre.

Kutatási témái között szerepelt a nagycsaládi szervezet és a nők helyzetének vizsgálata is. Az Ethnographica Pannonica nemzetközi konferenciákon, német nyelven tartott előadásai (1976 Zalaegerszeg, 1980 Vinkovciban -Horvátország) - a Dráva menti horvátok és magyarok táplálkozásáról, illetve a nők hagyományörzésben betöltött szerepéről- nagyban hozzájárultak szakmai elismertségéhez.

A kaposvári múzeumnál töltött 16 év alatt kétszer volt lehetősége részt venni szakmai tanulmányúton, 1971-ben Romániában, 1977-ben Ausztriában. Erdélyi útja a szabadtéri múzeumok tanulmányozására irányult, tapasztalatait a szennai gyűjtemény építése során kamatoztatta.

Knézy Judit nemcsak kutatóként bizonyított, hanem tudományszervezőként is. 1980-ban a Somogy Néprajza II. kötet azzal a céllal jelent meg, hogy közreadja az anyagi kultúra területén folytatott kutatások legfrissebb eredményeit, ugyanakkor felhívja a néprajzkutatók és a társtudományok képviselőinek a figyelmét a megye gazdag tárgyi és szellemi hagyatékára, megnyerve őket a további gyűjtő és feldolgozó munkába való bekapcsolódásra. Egyéni ambíciói, a családi kööttségek azonban úgy hozták, hogy Knézy Judit ennek a kötetnek a szerkesztésével és a benne megjelent két tanulmányával 1980. december 14-én búcsút vett a kaposvári múzeumtól.

1980. december 15-től a Mezőgazdasági Múzeum munkatársaként folytatta pályáját. Először az Agrártörténeti Főosztály Adattárának muzeológusaként a nyilvántartások vezetése, az egyes gyűjteményrészek (fotóarchívum, aprónyomtatványtár, diatár, regeszta- és termelészövetkezeti gyűjtemény) gondozása volt a feladata, majd 1982-től, mint az Adattár osztályvezetője irányította a gyűjteményben folyó munkát. 1984-1989 közti időszakban, a filiálékban lévő tárgyak leltározását, nyilvántartását végezte. E munka befejezése után hatáskörébe ren-

delték a tárgyi anyag nyilvántartásának felügyeletét, majd 1990-1995 között, a Nyilvántartási és Hálózati Főosztály vezetőjeként a filiálék szakmai ellenőrzése is hozzá tartozott. A szorgos, sokrétű múzeológusi munka mellett készült a magasabb tudományos minősítés megszerzésére. Kutatómunkájában Somogy megye továbbra is fő célpont maradt, ennek legékesebb bizonyítéka, hogy 1992-ben kandidátusi értekezését „*Hagyományok és változások Somogy megye mezőgazdasági népességének táplálkozásában (1696-1960)*” címmel írta meg.

Pozitív emberi tulajdonságai; higgadtság, objektivitás, nagy munkabírási, jó szervezőkészség és az évtizedek alatt elért szakmai eredmények hozzájárultak, hogy 1995-ben a megpályázott Agrártörténelmi Főosztály vezetője kinevezést elnyerte.

Budapesti munkahelyén is fontos volt számára, hogy a rábízott gyűjteményrészeket gyarapítsa. Munkája során több uradalmi és paraszti gazdálkodást megörökítő fényképről készített reprodukciót, de számos eredeti, szőlészettel - borászattal kapcsolatos építmény felvételt, mezőgazdasági termékek feldolgozását segítő munkaeszközöket megörökítő fényképeket mentett a múzeum gyűjteményébe. Fotó és diafelvételeket készített a somogyi és a Balaton felvidéki parasztság életmódjára, gazdálkodására vonatkozóan, de rögzítette az ország más vidékein is (pl. Baranya-Zselic) az agrártörténelmi emlékek fellelhető épületeit, tárgyi emlékeit. A határon túl élő magyarok (Szlovénia, Románia) anyagi kultúrájára vonatkozó felvételei is gyűjteménybe kerültek.

A jobbágy-paraszti réteg vizsgálatára irányuló témakutatásait 1980- 2005 között is folytatta: gazdálkodás, gazdasági körzetek, építkezés, lakáskultúra, díszítőművészet, táplálkozástörténet a 17. századtól az 1960-as évekig, táji csoportok körülhatárolásának problematikája, a viselet változása, a falusi nők részvétele a mezőgazdasági munkában kiegészítve a jobbágyparaszti-paraszti szemléletmód változása témakörrel, illetve az uradalmi alkalmazottak életmódjának további elemzésével.

A somogyi németek múltját OTKA támogatással kutatta 1994-1997 között. A paraszti és köznemesi bútor és lakásbelső problémakörét a Dunántúlra vonatkozóan, a gyermekmunkát, a falusi gyermekek munkára nevelését országos viszonylatban elemezte. Gyűjtéseinek céduláit a múzeum Adattárába rendezte, témafeldolgozásait szakfolyóiratokban, múzeumi évkönyvekben, önálló kiadványokban jelentette meg. Terjedelmes publikációs jegyzéke önálló kötetekről, szerkesztői tevékenységről, könyvfejezetek tanulmányairól, kisebb közleményekről adnak számot.

A Mezőgazdasági Múzeum tárgyi gyűjteményének fejlesztéséhez elsősorban kiállítások rendezése kapcsán járult hozzá, amikor is a forgatókönyv ismeretében célirányosan a hiányzó tárgy/tárgyak felkutatását és begyűjtését vállalta.

Több kiállítás rendezésében részt vett: Barcsi Vörös Csillag Termelőszövetkezet és a Bada-
 csonyi Állami Gazdaság üzemtörténeti kiállítása (1981). Egri Bormúzeum (1984), 90 éves
 Mezőgazdasági Múzeum (1986), Cecei Tájmuzeum (1989), OMÉK (1990), 100 éves a Ma-
 gyar Mezőgazdasági Múzeum (1996), Jobbágyfelszabadítás jubileumi kiállítása (1998), Az
 állatok házasítása (2000), Majorok és népe, Keszthely (2001), Sajtgyártás és sajt fogyasztás
 története, Bp. 2002) stb.

NA 2501/2008
 2 2017 *[Signature]*

Az Agrártörténeti Főosztály vezetőjeként két alkalommal műhelybeszélgetést szervezett kol-
 légiai és külső előadók közreműködésével. Az első a középkor táplálkozását - edénykészletét-
 munkaeszközeit (1997), a másik a környezetváltozás -termelés-fogyasztás kapcsolatát járta
 körül a 16-18. század időszakában.

Knézy Judit tudományos kapcsolatai az egész ország területére kiterjednek, de szorosabb
 szakmai szálak fűzik a dél-dunántúli múzeumok, a Néprajzi Múzeum, az ország szabadtéri
 múzeumai, a Somogy Megyei Levéltár szakembereihez, a Hajnal István Kör történészeihez,
 levéltárosaihoz. Határon túli kapcsolatokat elsősorban a népi táplálkozás kutatóival alakított
 ki, táplálkozástörténeti előadásaival többször részt vett nemzetközi konferenciákon: 1986
 Krakó, 1994. München, 1996. Ciprus, 1998. Umea (Svédország), 2000. Ljubljana.

A Mezőgazdasági Múzeum munkatársaként tanulmányútra Alt-Schwerinbe (NSZK) 1982-
 ben, Dániába 1988-ban utazott.

Szakmai felkészültségével, több évtizedes tapasztalatával napjainkban is segíti az MTA
 VEAB Kézművesipar-történeti Munkabizottságának munkáját, és részt vesz a Magyar Néprajzi
 Társaság munkájában is választmányi tagként.

Összegzésként elmondhatjuk, hogy Knézy Judit pályáját a két múzeumnál eltöltött évek kor-
 szakolják. Ezek egymást kiegészítve rajzolják meg 65 éves koráig terjedő, de még korántsem
 befejezett tudományos életművét.

A pályán eltöltött aktív 40 évbe belefért a folyamatos terepmunka, elsősorban Somogy me-
 gyében, illetve a Dunántúlra, az Alföldre való kitekintéssel, a magyar, a német, a horvát anya-
 nyelvűek életmódjának vizsgálata, különös tekintettel gazdálkodásukra, táplálkozásukra, épít-
 kezésükre, lakáskultúrájukra, viseletükre, díszítőművészetükre, kapcsolatrendszerükre vonat-
 kozóan. Megkülönböztetett figyelmet szentelt a paraszt és cselédgyerekek munkára nevelésé-
 re vonatkozó adatgyűjtéseknek, a nők helyzetének, munkában betöltött szerepének elemzésé-
 nek. Gyűjtő és feltáró munkájának eredményeit tudományos és népszerűsítő formában adta
 közre írott változatban, hazai és nemzetközi színtereken tartott előadások alkalmával, illetve
 állandó és időszakos kiállítások szerzőjeként, társzerzőjeként.

Somogyban végzett munkáját 1971-ben a Művelődési Miniszter dicsérettel, 1977-ben a Magyar Néprajzi Társaság Jankó János díjjal jutalmazta. A Mezőgazdasági Múzeum munkatársaként 1996-ban és 1999-ben a Földművelési és Vidékfejlesztési Miniszter dicsérő oklevelét vehette át.

NA 2502/2006

R 2017
R

Kaptai György Orsolya